

Миронюк І.С., Слабкий Г.О.,  
Білак-Лук'янчук В.Й., Маркович В.П.

## Стратегічні напрями діяльності територіальних громад гірської географічної зони по забезпеченню збереження та зміцнення здоров'я населення

Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський  
національний університет», м. Ужгород, Україна

Myronyuk I.S., Slabkiy H.O.,  
Bilak-Lukianchuk V.Y., Markovych V.P.

## Strategic directions of activities of territorial communities of the mountainous geographical zone to ensure the preservation and strengthening of public health

State University "Uzhhorod National University",  
Uzhhorod, Ukraine

[g.slabkiy@ukr.net](mailto:g.slabkiy@ukr.net)

### Вступ

В Україні проведено адміністративно-територіальну реформу з формуванням територіальних громад як базової адміністративно-територіальної одиниці держави [1–4] із їх фінансуванням на забезпечення виконання покладених на них функцій [5]. Необхідно зазначити особливість проживання населення та функціонування територіальних громад в гірській географічній зоні. Відповідно до Закону України від 15.02.1995 N 56/95-ВР із змінами та доповненнями "Про статус гірських населених пунктів в Україні" до гірських населених пунктів належать населені пункти, які розташовані у гірській місцевості, мають недостатньо розвинуті сферу застосування праці та систему соціально-побутового обслуговування, обмежену транспортну доступність і мають суворі кліматичні умови [6]. При цьому територіальні громади являються базовим рівнем по забезпеченню збереження та зміцнення здоров'я населення [7] та законодавчо визначено їх функції з вказаного напрямку діяльності [8], серед яких збереження та зміцнення здоров'я населення займає провідне місце. Необхідно зазначити, що в Україні проводиться реформування системи спеціалізованої медичної допомоги [9], при цьому первинна медична допомога залишається найбільш доступною медичною допомогою для населення [10]. На даному етапі як на стан здоров'я населення України, так і на діяльність системи охорони здоров'я негативно вплинула війна проти російської воєнної агресії [11–14]. При цьому на державному рівні розроблено та затверджено План відновлення системи охорони здоров'я, заходи якого скеровано на забезпечення населення країни необхідною якісною медичною допомогою [15].

### Дане і визначило актуальність дослідження

**Мета:** розробити та експертно оцінити стратегічні напрями та ключові завдання територіальних громад

гірської географічної зони по забезпеченню збереження та зміцнення здоров'я населення.

### Об'єкт, матеріали і методи дослідження

**Об'єкт:** збереження та зміцнення здоров'я населення територіальних громад гірської географічної зони. **Матеріали:** законодавчі акти та організаційно-методичні матеріали з реформування системи охорони здоров'я та діяльності територіальних громад. Результати експертної оцінки запропонованих стратегічних напрямів діяльності територіальних громад гірської географічної зони по забезпеченню збереження та зміцнення здоров'я населення 32 незалежними експертами: 11 керівників територіальних громад, 8 організаторів охорони здоров'я, 10 сімейних лікарів, 3 фахівців системи громадського здоров'я. **Методи:** бібліосемантичний, контент-аналізу, експертних оцінок, структурно-логічного аналізу.

### Результати дослідження

Рекомендується наступний алгоритм дій на рівні територіальних громад по забезпеченню збереження та зміцнення здоров'я населення:

- 1) Аналіз медико-демографічної ситуації на рівні територіальної громади;
- 2) Визначення проблем для населення територіальної громади в плані збереження та зміцнення здоров'я;
- 3) Визначення причин виникнення наявних проблем;
- 4) Визначення стратегічних напрямків з усунення причин та рішення проблем на рівні територіальної громади з питань збереження та зміцнення здоров'я населення;
- 5) Розробка конкретних заходів, термінів їх виконання, визначення відповідальних та обсягів

і джерел фінансування, індикаторів оцінки результатів їх виконання;

6) Розробка та обґрунтування очікуваних результатів внаслідок запровадження стратегічних напрямків та заходів з питань збереження та зміцнення здоров'я населення;

7) Прийняття цільових програм з питань збереження та зміцнення здоров'я населення;

8) Виконання заходів програми та регулярний моніторинг їх оцінки. Звітування перед громадою.

Виходячи із поставленої мети, нами запропоновані стратегічні напрямки діяльності територіальних громад з питань збереження та зміцнення здоров'я та заходи на їх досягнення. Далі наводимо розроблені нами пропозиції.

*Стратегічний напрям 1. Формування у населення відповідального ставлення до особистого здоров'я.*

Даний стратегічний напрямок включає наступні ключові завдання:

- забезпечення функціонування на території громади школи здоров'я для дорослого населення;
- забезпечення функціонування на території громади школи здоров'я для дітей;
- забезпечення функціонування територіального сайту «Здоров'я»;
- забезпечення функціонування в центрі первинної медичної допомоги сайту «Здоров'я»;
- проведення на території громади цільових комунікативних компаній скерованих на промоцію здоров'я населення.

*Стратегічний напрям 2. Підвищення дітонародження та збереження і зміцнення здоров'я дітей.*

Даний стратегічний напрямок включає наступні ключові завдання:

- запровадження місцевих програм соціальної підтримки сімей із дітьми;
- запровадження місцевих програм соціально-економічної підтримки багатодітних сімей;
- забезпечення функціонування на території громади «Школи відповідального батьківства»;
- запровадження місцевих програм корисної зайнятості дітей та молоді;
- забезпечення в школах на території громади умов, які відповідають санітарно-гігієнічним нормам до них;
- організація в школах безоплатного харчування для дітей, які в них навчаються;
- забезпечення на території громади безоплатних спортивних секцій для дітей.

*Стратегічний напрям 3. Створення умов для забезпечення здоров'язберігаючої поведінки.*

Даний стратегічний напрямок включає наступні ключові завдання:

- введення в штат громади посади фахівця з громадського здоров'я;
- забезпечення епідагляду за станом і показниками здоров'я населення громади та здійснення моніторингу за факторами ризику, що на них впливають,

шляхом міжсекторальної співпраці за принципом «Єдиного здоров'я» та інтеграції послуг громадського здоров'я та первинної медичної допомоги;

- посилити спроможність ПМД у вирішенні більшості проблем людей у питаннях їхнього здоров'я;
- забезпечення у діяльності системи первинної медико-санітарної допомоги пріоритету послуг з профілактики та виявлення захворювань на ранніх стадіях розвитку на основі проактивного підходу;
- забезпечення на території громади функціонування доступного для населення спортивного комплексу;
- створення умов для забезпечення доступу населення громади до безпечних, здорових продуктів харчування;
- забезпечення систематичного аналізу, оцінювання спроможності громади до готовності й реагування на надзвичайні ситуації та можливості управління ризиками розвитку стихійних лих з розробкою та корегуванням відповідних планів дій на випадок надзвичайних ситуацій;
- забезпечення ефективної кризової комунікації, у тому числі нетаргетованих оповіщень громадян або їх груп щодо подій у сфері громадського здоров'я.

*Стратегічний напрям 4. Формування здорового навколишнього середовища.*

Даний стратегічний напрямок включає наступні ключові завдання:

- введення в штат громади посади фахівця з довкілля та здоров'я;
- забезпечення контролю за впливом підприємств, які функціонують на території громади на екологічну та санітарно-гігієнічну ситуацію;
- забезпечення діяльності централізованої системи водопостачання та каналізації;
- забезпечення контролю за санітарним станом централізованої та децентралізованої систем водопостачання та каналізації;
- забезпечення централізованої системи механічної очистки та утилізації біоматеріалу вигрібних ям;
- забезпечення наявності та належного санітарного стану туалетів загального користування;
- забезпечення централізованого збору та вивозу побутових відходів із забезпеченням належного санітарного стану санкціонованих сміттєзвалищ;
- забезпечення ефективної протидії формуванню несанкціонованих сміттєзвалищ;
- забезпечення контролю за санітарним станом атмосферного повітря;
- організація діяльності кладовищ та забезпечення їх належного санітарного стану;
- організація централізованих місць захоронення домашніх тварин та забезпечення їх належного санітарного стану;
- забезпечення контролю за санітарним станом природних водойм та пляжів (купалень);
- забезпечення контролю за санітарним станом ґрунту;

- забезпечення прохідності автомобільних доріг на території громади в будь-яку пору року;
- формування відповідальної служби та забезпечення її діяльності з боротьби з карантинними рослинами в громадських місцях.

*Стратегічний напрям 5. Забезпечення населення доступною медичною та реабілітаційною допомогою.*

Даний стратегічний напрям включає наступні ключові завдання:

- забезпечення населення громади комплексною первинною медичною допомогою у вирішенні питань, які пов'язані із поведінковими, соціальними та біологічними детермінантами здоров'я на різних етапах життя людини для сприяння справедливості в питанні здоров'я;
- забезпечення діяльності центру здоров'я громади з роботою реабілітаційного кабінету, стоматологічного кабінету, кабінету психологічної допомоги, аптеки;
- створення умов для забезпечення професійного благополуччя та гідних умов проживання працівників сфери охорони здоров'я з запровадженням місцевих мотиваційних механізмів з метою їх утримання та ефективної діяльності;
- залучення приватного сектора як повноправного учасника процесу охорони здоров'я населення громади.

*Стратегічний напрям 6. Забезпечення гідної якості життя людей з обмеженими можливостями.*

Даний стратегічний напрям включає наступні ключові завдання:

- забезпечення наявності тротуарів для пересування інвалідів;
- забезпечення вуличного освітлення вночі;
- розміщення табличок на будівлях з назвою вулиці та номеру будівлі;
- Оснащення багатоповерхових будинків, у яких проживають інваліди, пандусами;

- оснащення адміністративних будівель, закладів охорони здоров'я, аптек, магазинів тощо пандусами;
- забезпечення засобів громадського транспорту умовами для перевезення інвалідів;
- забезпечення доступності для інвалідів спортивних комплексів загального користування;
- забезпечення доступності для інвалідів басейнів загального користування.

Далі, відповідно до програми дослідження, було проведено експертну оцінку запропонованих стратегічних напрямів та їх ключових завдань по забезпеченню збереження та зміцнення здоров'я населення територіальних громад гірської географічної зони проживання. Отримані результати наведено в таблиці 1.

Незалежні експерти підтримали всі запропоновані стратегічні напрями з їх ключовими завданнями по забезпеченню збереження та зміцнення здоров'я населення територіальних громад гірської географічної зони проживання. При цьому найвищий рівень оцінки експертів отримали стратегічний напрям 1 «Формування у населення відповідального ставлення до особистого здоров'я» (90,6%) та стратегічний напрям 5 «Забезпечення населення доступною медичною та реабілітаційною допомогою» (84,4%). Найнижчий рівень оцінки експертів отримали стратегічний напрям 4 «Формування здорового навколишнього середовища» (62,5%) та стратегічний напрям 2 «Підвищення дітонародження та збереження і зміцнення здоров'я дітей» (71,9%).

#### Обговорення результатів дослідження

Законодавчо визнано, що основною адміністративною одиницею в країні є територіальні громади. Також на законодавчому рівні визначено задачі територіальних громад щодо збереження та зміцнення здоров'я населення та законодавчо визначено механізми

Таблиця 1

**Результати експертної оцінки запропонованих стратегічних напрямів та їх ключових завдань територіальних громад гірської географічної зони по забезпеченню збереження та зміцнення здоров'я населення**

| Стратегічний напрям                                                                             | Позитивна оцінка |      | Негативна оцінка |      | З оцінкою не визначився |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------|------|------------------|------|-------------------------|-----|
|                                                                                                 | абс              | %    | абс              | %    | абс                     | %   |
| Стратегічний напрям 1. Формування у населення відповідального ставлення до особистого здоров'я. | 29               | 90,6 | 3                | 9,4  | -                       | -   |
| Стратегічний напрям 2. Підвищення дітонародження та збереження і зміцнення здоров'я дітей.      | 23               | 71,9 | 7                | 21,8 | 2                       | 6,3 |
| Стратегічний напрям 3. Створення умов для забезпечення здоров'язберігаючої поведінки.           | 26               | 81,3 | 5                | 15,6 | 1                       | 3,1 |
| Стратегічний напрям 4. Формування здорового навколишнього середовища.                           | 20               | 62,5 | 9                | 28,1 | 3                       | 9,4 |
| Стратегічний напрям 5. Забезпечення населення доступною медичною та реабілітаційною допомогою.  | 27               | 84,4 | 5                | 15,6 | -                       | -   |
| Стратегічний напрям 6. Забезпечення достойної якості життя людей з обмеженими можливостями.     | 26               | 81,3 | 4                | 12,4 | 2                       | 6,3 |

їх фінансування на здійснення основних напрямів діяльності. При цьому вперше розроблено стратегічні напрями діяльності територіальних громад гірської географічної зони по забезпеченню збереження та зміцнення здоров'я населення. Впровадження їх в практичну діяльність дозволить забезпечити стабільну економічну діяльність громад шляхом забезпечення високого рівня здоров'я населення та на перспективу зменшення негативного впливу демографічної кризи.

### Перспективи подальших досліджень

Перспективи подальших досліджень пов'язані із вивченням діяльності територіальних громад гірської

географічної зони по забезпеченню збереження та зміцнення здоров'я населення.

### Висновки

Запропоновано шість стратегічних напрямків діяльності територіальних громад гірської географічної зони з питань збереження та зміцнення здоров'я населення. На їх досягнення розроблені ключові завдання за кожним стратегічним напрямком. Запропоновані стратегічні напрями з їх ключовими завданнями по забезпеченню збереження та зміцнення здоров'я населення територіальних громад гірської географічної зони проживання позитивно оцінені незалежними експертами.

### Література

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад. Закон України No 157-VIII [Інтернет], 5 лют. 2015 (Україна). Доступно на: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення: 05.04. 2025).
2. Децентралізація в Україні [Інтернет]. створення спроможних громад – Децентралізація. Доступно на: <https://decentralization.ua/news/tag/stvorennia-spromozhnykh-hromad?page=56> (дата звернення: 05.04. 2025).
3. Деякі питання організації спроможної мережі закладів охорони здоров'я : Постанова КМУ від 28 лютого 2023 р. No 174. [Інтернет]. Доступно на: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2023-%D0%BF#Text>.
4. Про внесення змін до Методики формування спроможних територіальних громад: постанова Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2016р.No601. Урядовий портал. [Інтернет]. Доступно на: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249308591>
5. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо зарахування рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату: Закон України від 20 грудня 2016 року No 1793-VIII. Офіційний портал Верховної Ради України. [Інтернет]. Доступно на: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1793-19>. (дата звернення: 05.04. 2025)
6. Про статус гірських населених пунктів в Україні. Закон України 15 лютого 1995. No 56/95-ВР. [Інтернет]. Доступно на: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 05.04. 2025).
7. Миронюк ІС, Слабкий ГО, Шафранський ВВ, Брич ВВ, Білак-Лук'янчук ВЙ. Територіальні громади як базовий рівень забезпечення зміцнення та збереження здоров'я населення. Україна. Здоров'я нації. 2021; 4(66): 57–6.
8. Про систему громадського здоров'я, Закон України No 2573-IX [Інтернет], 6 верес. 2022 (Україна). Доступно на: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> (дата звернення: 05.04. 2025).
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення надання медичної допомоги : Закон України від 1 липня 2022 р. No 2347-IX. [Інтернет]. Доступно на: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2347-20#Text> (дата звернення: 05.04. 2025)
10. Первинна медико-санітарна допомога/сімейна медицина. За ред. В.М. Князевича. Міністерство охорони здоров'я України. К., 2009. 289с.
11. Миронюк ІС, Слабкий ГО, Щербінська ОС, Білак-Лук'янчук ВЙ. Наслідки війни з Російською Федерацією для охорони здоров'я України. Репродуктивне здоров'я жінки. 2022 Гру 1; 8: 26–31.
12. Росіяни цілеспрямовано руйнують лікарні в Україні. [Інтернет]. Доступно на: <https://socportal.info/ru/news/v-moznazvali-chisloubitykhvrachei-okkupantami/>.
13. Миронюк ІС, Слабкий ГО, Лопіт ВВ. Вплив війни проти російської агресії на стан громадського здоров'я населення регіону віддаленого від зони активних бойових дій. Громадське здоров'я в Україні: здобутки та виклики сьогодення: колективна монографія. Полтава; 2023. 44–49.
14. Слабкий ГО, Білак-Лук'янчук ВЙ, Іванинна ММ. Вплив соціально-економічних детермінант на стан формування громадського здоров'я в умовах війни з рф. Innovations and prospects in modern science. Proceedings of the 2 nd International scientific and practical conference. SSPG Publish. Stockholm, Sweden. 2023 Feb. p. 70–74.
15. Кабмін представив проєкт Плану відновлення системи охорони здоров'я. Судово-юридична газета. [Інтернет]. Доступно на: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/244951-kabmin-predstavil-proekt-plana-vosstanovleniya-sistemy-zdravookhraneniya> (дата звернення: 05.04.2025)

### References

1. Pro dobrovilne obiednannia terytorialnykh hromad: Zakon Ukrainy vid 5 liutoho 2015 roku No 157-VIII [On the voluntary unification of territorial communities. Law of Ukraine No. 157-VIII [Internet], February 5, 2015 (Ukraine). Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>. (data zvernennia: 05.04. 2025) (in Ukrainian).
2. Detsentralizatsiia v Ukraini. Stvorennia spromozhnykh hromad – Detsentralizatsiia [Decentralization in Ukraine. Creation of capable communities – Decentralization]. [Internet]. Available from: [decentralization.gov.ua](https://decentralization.gov.ua). (data zvernennia: 05.04.2025) (in Ukrainian).
3. Deiaki pytannia orhanizatsii spromozhnoi merezhi zakladiv okhorony zdorov'ia : Postanova KМУ vid 28 liutoho 2023 r. No 174 [Some issues regarding the organization of a capable network of healthcare institutions: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 174; Feb 28, 2023]. [Internet]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2023-n#Text> (in Ukrainian).



4. Pro vnesennia zmin do Metodyky formuvannia spromozhnykh terytorialnykh hromad: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainyvid 8 veresnia 2016 r. No 601 [On Amendments to the Methodology for the Formation of Capable Territorial Communities: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 8, 2016 No. 601]. Uriadovyi portal. [Internet]. Available from: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249308591> (in Ukrainian).
5. Pro vnesennia zmin do Biudzhethnoho kodeksu Ukrainy shchodo zarakhuvannia rentnoi platy za korystuvannia nadramy dlia vydobuvannia nafty, pryrodnoho hazu ta hazovoho kondensatu: Zakon Ukrainy vid 20 hrudnia 2016 roku No 1793-VIII [On Amendments to the Budget Code of Ukraine Regarding the Accounting of Rent for the Use of Subsoil for the Extraction of Oil, Natural Gas and Gas Condensate: Law of Ukraine dated December 20, 2016 No. 1793-VIII]. Ofitsiyni portal Verkhovnoi Rady Ukrainy. [Internet]. Available from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1793-19>. (data zvernennia: 05.04. 2025) (in Ukrainian).
6. Pro status hirskykh naselennykh puncriv v Ukrayini. Zakon Ukrainy vid 15 liutoho 1995 No 56/95-BP [On the status of mountain settlements in Ukraine. Law of Ukraine of February 15, 1995. No. 56/95-VR]. [Internet]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/95-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia: 23.12.2024) (in Ukrainian).
7. Myroniuk IS, Slabkyi HO, Shafranskiy VV, Brych VV, Bilak-Lukianchuk VI. Terytorialni hromady yak bazovyi riven zabezpechennia zmitsnennia ta zberezhennia zdorovia naselennia [Territorial communities as a basic level of ensuring the strengthening and preservation of population health]. Ukraina. Zdorovia natsii. 2021;4 (66): 57–62 (in Ukrainian).
8. Pro systemu hromadskoho zdorovia: Zakon Ukrainy vid 6 veresnia 2022 roku No 2573-IX [On the public health system, Law of Ukraine No. 2573-IX [Internet], 6 September 2022]. [Internet]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> (data zvernennia: 05.04.2025) (in Ukrainian).
9. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo udoskonalennia nadannia medychnoi dopomohy: Zakon Ukrainy vid 1 lypnia 2022 roku No 2347-IX [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Improving the Provision of Medical Care: Law of Ukraine of July 1, 2022 No. 2347-IX]. [Internet]. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2347-20#Text> (data zvernennia: 05.04.2025) (in Ukrainian).
10. Pervynna medyko-sanitarna dopomoha/simeina medytsyna [Primary Medical Care/Family Medicine]. Za red. V. M. Kniazevycha. Ministerstvo okhorony zdorovia Ukrainy. K., 2009. 289 s. (in Ukrainian).
11. Myroniuk IS, Slabkyi HO, Shcherbinska OS, Bilak-Lukianchuk VY. Naslidky viiny z Rosiiskoiu Federatsiieiu dlia okhorony zdorovia Ukrainy [Consequences of the war with the Russian Federation for the healthcare system of Ukraine]. Reproduktyvne zdorov'ya zhinky. 2022 Dec 1; 8: 26–31 (in Ukrainian).
12. Rosiiany tsilepriamovano ruiniut likarni v Ukraini [Russians purposefully destroy hospitals in Ukraine]. [Internet]. Available from: <https://socportal.info/ru/news/v-moz-nazvali-chisloubitykh-vrachei-okkupantami> (in Ukrainian).
13. Myroniuk IS, Slabkyi HO, Lopit VV. Vplyv viiny proty rosiiskoi ahresii na stan hromadskoho zdorov'ia naselennia rehionu viddalenooho vid zony aktyvnykh boiovykh dii [Impact of the war against Russian aggression on the state of public health of the population of the region distant from the active combat zoneHromadske zdorov'ia v Ukraini: zdobutky ta vykyky sohodennia: kolektyvna monohrafiia. Poltava, 2023; 44–49 (in Ukrainian).
14. Slabkyi HO, Bilak-Lukianchuk VY, Ivanyinna MM. Vplyv sotsialno-ekonomichnykh determinant na stan formuvannia hromadskoho zdorov'ia v umovakh viiny z rf [Impact of socio-economic determinants on the state of public health formation under the war with Russia]. Innovations and prospects in modern science. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference. SSPG Publish. 2023 Feb. p. 70–74 (in Ukrainian).
15. Kabmin predstaviv proekt Planu vidnovlennia systemy okhorony zdorovia [The Cabinet of Ministers presented a draft Plan for the Restoration of the Healthcare System]. Sudovo-yurydychna hazeta. [Internet]. Available from: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/244951-kabmin-predstavil-proekt-plana-vosstanovleniya-sistemy-zdravookhraneniya> (data zvernennia: 05.04.2025) (in Ukrainian).

**Мета:** розробити та експертно оцінити стратегічні напрями і ключові завдання територіальних громад гірської географічної зони по забезпеченню збереження та зміцнення здоров'я населення.

**Матеріали та методи.** *Матеріали:* законодавчі акти та організаційно-методичні матеріали з реформування системи охорони здоров'я та діяльності територіальних громад. Результати експертної оцінки запропонованих стратегічних напрямів 32 незалежними експертами. *Методи:* бібліосемантичний, контент-аналізу, експертних оцінок, структурно-логічного аналізу.

**Результати.** Запропоновано шість стратегічних напрямків діяльності територіальних громад гірської географічної зони з питань збереження та зміцнення здоров'я населення. Стратегічний напрям 1: Формування у населення відповідального ставлення до особистого здоров'я. Стратегічний напрям 2: Підвищення дітонародження та збереження і зміцнення здоров'я дітей. Стратегічний напрям 3: Створення умов для забезпечення здоров'язберігаючої поведінки. Стратегічний напрям 4: Формування здорового навколишнього середовища. Стратегічний напрям 5: Забезпечення населення доступною медичною та реабілітаційною допомогою. Стратегічний напрям 6: Забезпечення гідної якості життя людей з обмеженими можливостями.

Для їх досягнення розроблені комплексні ключові завдання за кожним стратегічним напрямком. Також розроблено та рекомендовано для використання алгоритм дій на рівні територіальних громад по забезпеченню збереження та зміцнення здоров'я населення. Запропоновані стратегічні напрями з їх ключовими завданнями по забезпеченню збереження та зміцнення здоров'я населення територіальних громад гірської географічної зони проживання позитивно оцінені незалежними експертами.

**Висновки.** Обґрунтування та розробка на рівні територіальних громад їх стратегічних напрямів діяльності по забезпеченню збереження та зміцнення здоров'я сприятиме прийняттю цільових програм та позитивному рішенню медико-демографічних проблем.

**Ключові слова:** територіальні громади, гірська географічна зона, населення, здоров'я, збереження та зміцнення, стратегічні підходи.

**Objective:** to develop and expertly assess the strategic directions and key tasks of the territorial communities of the mountainous geographical zone to ensure the preservation and strengthening of the health of the population.

**Materials and methods.** *Materials:* legislative acts and organizational-and- methodological materials on reforming the health care system and the activities of territorial communities. Results of expert assessment of the proposed strategic directions by 32 independent experts. *Methods:* bibliosemantic, of content analysis, of expert assessments, of structural-and-logical analysis.

**Results.** Six strategic directions of activity of territorial communities of the mountainous geographical zone on the preservation and strengthening of public health have been proposed. Strategic direction 1. Formation of a responsible attitude to personal health among the population. Strategic direction 2. Increasing childbearing and preserving and strengthening children's health. Strategic direction 3. Creating conditions for ensuring health-preserving behavior. Strategic direction 4. Formation of a healthy environment. Strategic direction 5. Providing the population with affordable medical and rehabilitation care. Strategic direction 6. Ensuring a decent quality of life for people with disabilities. To achieve them, comprehensive key tasks have been developed in each strategic direction. The comprehensive key tasks include ensuring the functioning of health schools for the population in the community territory; introduction of local programs of social support for families with children; provision of free sports sections for children on the territory of the community; introduction of the position of a public health specialist into the community staff; ensuring surveillance of the state and indicators of health of the community population and monitoring of risk factors affecting them through intersectoral cooperation on the principle of "One Health approach" and integration of public health services and primary health care; ensuring the priority of services for the prevention and detection of diseases at the early stages of development based on a proactive approach in the activities of the primary health care system; ensuring systematic analysis, assessment of the community's capacity to prepare for and respond to emergencies and the possibilities of managing the risks of natural disasters with the development and adjustment of appropriate action plans in case of emergencies; ensuring effective crisis communication, including non-targeted alerts of citizens or their groups regarding events in the field of public health; equipping administrative buildings, health care institutions, pharmacies, shops, etc. with ramps; provision of public transport facilities with conditions for the transportation of disabled people, etc.

Independent experts supported all the proposed strategic directions with their key tasks to ensure the preservation and strengthening of the health of the population of territorial communities of the mountainous geographical zone of residence. At the same time, the highest level of assessment of experts was given to strategic direction 1 "Formation of a responsible attitude to personal health among the population" (90.6%) and strategic direction 5 "Providing the population with affordable medical and rehabilitation care" (84.4%). The lowest level of assessment of experts was given to strategic direction 4 "Formation of a healthy environment" (62.5%) and strategic direction 2 "Increasing childbearing and preserving and strengthening children's health" (71.9%).

The following algorithm of actions at the level of territorial communities to ensure the preservation and strengthening of the health of the population is recommended: analysis of the medical and demographic situation in the level of the territorial community; identification of problems for the population of the territorial community in terms of preserving and promoting health; determining the causes of existing problems; determination of strategic directions to eliminate the causes and solve problems at the level of the territorial community on the preservation and strengthening of public health; development of specific measures, terms of their implementation, determination of responsible persons and volumes and sources of funding, indicators for assessing the results of their implementation; development and justification of the expected results after the introduction of strategic directions and measures for the preservation and promotion of public health; adoption of targeted programs on the preservation and promotion of public health; implementation of program activities and regular monitoring of their evaluation; reporting to the community.

**Conclusions.** Substantiation and development at the level of territorial communities of their strategic areas of activity to ensure the preservation and strengthening of health will contribute to the adoption of targeted programs and a positive solution to medical and demographic problems.

**Key words:** territorial communities, mountainous geographical zone, population, health, preservation and strengthening, strategic approaches.

**Конфлікт інтересів:** відсутній.

**Conflict of interest:** absent

### Відомості про авторів

**Миронюк Іван Святославович** – доктор медичних наук, професор, проректор із наукової роботи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; пл. Народна, 3, м. Ужгород, Україна, 88000. ivan.myronyuk@uzhnu.edu.ua, ORCID ID 0000-0003-4203-4447<sup>A, F</sup>

**Слабкий Геннадій Олексійович** – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри громадського здоров'я ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; пл. Народна, 1, м. Ужгород, Україна, 88000. g.slabkiy@ukr.net, ORCID ID 0000-0003-2308-7869<sup>D</sup>

**Білак-Лук'янчук Вікторія Йосипівна** – кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри наук про здоров'я ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; пл. Народна, 3, м. Ужгород, Україна, 88000. bilak.vika@gmail.com, ORCID ID 0000-0003-3020-316<sup>B, C</sup>

**Маркович Володимир Петрович** – кандидат медичних наук, доцент кафедри громадського здоров'я ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; пл. Народна, 1, м. Ужгород, Україна, 88000. v.markovych@i.ua, ORCID ID 0000-0001-6659-9923<sup>E</sup>

Стаття надійшла до редакції 10.04.2025

Дата першого рішення 28.04.2025

Стаття подана до друку 05.06.2025